

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

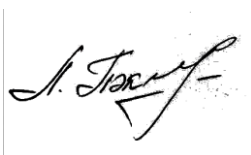
ПОКУДИНА ЛАРИСА СТЕПАНІВНА

УДК 378.091.12:33-051]:378.22 (043.3)

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ФІНАНСІВ,
БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'L. Pokudina', is positioned to the right of a vertical line.

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Хмельницькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
ГОМОНЮК Олена Михайлівна,
Хмельницький національний університет,
професор кафедри психології та педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
ГУРЕВИЧ Роман Семенович,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
директор Навчально-наукового інституту
педагогіки, психології, підготовки фахівців
вищої кваліфікації.

кандидат педагогічних наук, доцент
ПОТАПКИНА Леся Володимирівна,
Приватний вищий навчальний заклад
«Університет економіки і підприємництва»,
завідувач кафедри вищої математики та
інформатики.

Захист відбудеться 11 жовтня 2018 року о 13⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05 у Хмельницькому національному університеті, за адресою: зала засідань, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://www.khnu.km.ua> та в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету, за адресою: вул. Кам'янецька, 110/1, м. Хмельницький, 29016.

Автореферат розіслано 10 вересня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Андрощук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, що спрямована на створення цілісної системи неперервної освіти формування фахівця, який володіє мультидисциплінарними знаннями й навичками, здатний оперувати ними для вирішення практичних проблем у сфері професійної діяльності. Відповідно до завдань Болонської системи випускник ВЗО має бути конкурентноздатним, володіти вміннями оперативно реагувати на зміни в соціокультурному просторі.

Концептуальні положення проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування базуються на основних засадах «Концепції розвитку економічної освіти в Україні» (2003), «Концепції вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу» (2005), Стратегії економічного розвитку «Горизонт 2020: рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій» (2011), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021рр. (2013), Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (2015).

У вищій освіті розвинених країн світу нині відбуваються радикальні зміни, метою яких є досягнення відповідності міжнародним стандартам шляхом зміни способу надання освіти. Також тривають пошуки моделей підготовки майбутніх фахівців, що відповідатимуть вимогам часу. Час вимагає не лише висококваліфікованих фахівців, а й особистостей, які мають ґрунтовні знання як зі своєї спеціальності, так і з суміжних, здатні до професійної самореалізації та готові за потреби здобувати додаткову освіту, з лідерською спрямованістю та умінням оперативно приймати рішення. Усе це зумовлює необхідність застосування міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.

Міждисциплінарні зв'язки дають змогу усунути існуюче в предметній системі навчання протиріччя між розрізненим засвоєнням знань і необхідністю їх синтезу, комплексного застосування в практиці, трудовій діяльності та житті людини. З позицій сучасних вимог до змісту освіти майбутній фахівець фінансово-економічної сфери має бути здатним реалізувати професійні завдання, володіти професійною мобільністю, оперативно реагувати на постійно виникаючі зміни в практичній і науковій діяльності.

Актуальність теми посилюється політичними і соціальними змінами, що надають молоді можливість вільної самореалізації у різних країнах світу, існуванням об'єктивної необхідності формування світоглядного розуміння і цілісного сприйняття науково-культурного розвитку людства. Засобом формування такого світосприйняття є міждисциплінарний підхід в освіті.

У пошуках шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу важливе значення має вивчення наукових праць знаних вітчизняних і зарубіжних дослідників. Так, проблеми діяльності вищої школи, особистісний розвиток та професійне становлення майбутніх фахівців

вивчають В. Андрущенко, Г. Васянович, Р. Гуревич, В. Кремень, Н. Ничкало та ін.; формуванню готовності до професійної діяльності присвячено наукові праці А. Ангеловського, В. Андрєєва, О. Гомонюк, С. Капітанець, Л. Потапкіної, В. Сластьоніна. У контексті нашого дослідження суттєве значення мають наукові праці, що присвячені проблемам інтеграції в освітньому просторі М. Берулава, О. Бушковської, О. Зеліковської, Є. Іванченко, А. Колота та ін. Загальнотеоретичні питання міждисциплінарних зв'язків розглядали А. Гур'єв, І. Зверев, Ю. Кустов, В. Максимова, А. Петров, А. Усова, В. Фоменко, О. Яворук та ін.; методологічні засади дослідження якості як міждисциплінарної категорії наведено у працях В. Демінга (W. Deming), Дж. М. Джурана (J. M. Juran). Міждисциплінарним зв'язкам та професійній спрямованості навчання присвячено праці В. Бойчука, М. Борисенко, Л. Вороніної, О. Дубинчук, І. Козловської, Л. Савельєвої, Л. Хромової тощо.

Отже, у сучасній вітчизняній педагогічній науці створено теоретичні передумови й існує практичний досвід професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери. Водночас не всі аспекти цього процесу є ґрунтовно розробленими. Серед актуальних педагогічних проблем визначаємо обґрунтування педагогічних умов здійснення міждисциплінарного підходу до формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності, визначення діагностичного апарату для з'ясування стану сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування, розроблення методичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

Очевидними є також суперечності між: динамічним характером професійної діяльності фінансистів і консервативністю системи їхньої професійної підготовки; сучасною тенденцією до інтеграції наукового знання в освіті та певною автономністю навчальних дисциплін у вищій школі; появою й розвитком новітніх технологій у науці й виробництві та реальними можливостями навчального процесу закладів вищої освіти; усвідомленням потреби у підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу й недостатнім методичним забезпеченням цього процесу.

Економічна освіта може працювати на випередження, виокремлювати сучасні тенденції і тренди розвитку та повноцінно виконувати свою місію лише за умови якісного оновлення методологічних засад освітнього процесу. І складовою такого оновлення, безперечно, є опанування сучасної методології та якнайповніше використання потенціалу міждисциплінарного підходу.

Отже, актуальність і практичне значення вирішення наукового завдання, недостатня теоретична розробленість проблеми, а також необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до наукової теми кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (ДР № 0114U005266). Тему дисертації затверджено Вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 5 від 17.02.2016 р.) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 26.09.2017 р.)

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. На основі теоретичного аналізу філософської, педагогічної, психологічної, соціологічної та економічної літератури з'ясувати стан дослідженості проблеми підготовки бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу й розкрити сутність основних понять дослідження.

2. Визначити компоненти, критерії, показники і рівні готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

3. Визначити, обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

4. Розробити навчально-методичне забезпечення формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу..

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що ефективність та якість професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу суттєво підвищиться за дотримання таких педагогічних умов: активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування; оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів; впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.

Для досягнення мети, розв'язання завдань дослідження використовувалися такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз філософських, психолого-педагогічних, навчально-методичних джерел, програм, підручників, державної нормативно-правової бази, навчальних посібників, що визначають структуру і зміст підготовки бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; контент-аналіз базових понять дослідження; аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й систематизація науково-теоретичних і практичних положень для визначення педагогічних умов здійснення міждисциплінарного підходу до формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності; вивчення й узагальнення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду з організації використання міждисциплінарних зв'язків у закладі вищої освіти; моделювання (з метою відображення властивостей і зв'язків об'єкта, що досліджується);

емпіричні: педагогічне спостереження, опитування (інтерв'ю, бесіди, анкетування), ранжування з метою розподілу студентів за рівнями готовності до професійної реалізації; метод експертних оцінок; аналіз суб'єктного досвіду майбутніх бакалаврів з метою обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи), що використовувався з метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу;

статистичні: методи математичної обробки експериментальних даних; факторний аналіз; кількісний, якісний аналіз та графічне представлення результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що: *вперше* визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу (активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування; оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів; впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування); визначено структурні компоненти готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності; визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу; розроблено і науково обґрунтовано модель формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу; *уточнено* зміст понять «професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу» та «формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до

професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу»; *удосконалено* форми та методи формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності, форми та методи використання міждисциплінарних зв'язків у вищій школі економічного профілю; *подальшого розвитку* набули сутнісні характеристики якості професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування, принципи забезпечення якості професійної підготовки засобами міждисциплінарних зв'язків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні навчально-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу, зокрема: авторських спецкурсів «Інформаційні технології у професійній діяльності фінансиста» і «Економіка нерухомості»; методичних рекомендацій щодо використання міждисциплінарних зв'язків у процесі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування. Матеріали дослідження можуть стати ефективним інструментарієм діяльності викладачів у різних закладах освіти із формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 87 від 18.06.2018 р.), Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне) (довідка № 001-515 від 03.04.2018 р.), Львівського інституту економіки і туризму (довідка № 01/164 від 10.05.2018 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/17–1457 від 30.05.2018 р.), Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (довідка № 46-08-129 від 22.05.2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено на науково-практичних і науково-методичних конференціях різного рівня: *міжнародних* «Актуальні проблеми комп'ютерних технологій 2016» (Хмельницький, 2016), інтернет-конференція «Наука і молодь в XXI сторіччі» (Полтава, 2016), «Ідеї академіка В. І. Вернадського та проблеми сталого розвитку освіти і науки» (Кременчук, 2017), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2017), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2018), «Соціальна робота і проблеми міграційних процесів у глобалізованому світі» (Чернівці, 2018); науково-методологічний семінар «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2018); *всеукраїнських*: «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2016); «Формування професійно мобільного фахівця: Європейський вимір» (Львів, 2017), «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (Жаңынець-Подільський, 2018), «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2018). Основні положення і результати

дисертаційного дослідження обговорено на засіданнях та науково-методичних семінарах кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 16 публікаціях: 8 статей у наукових фахових виданнях, з них 1 стаття у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 7 статей та тез у збірниках матеріалів конференцій, 1 методичні рекомендації.

Особистий внесок здобувача. У статті [8] внесок здобувача полягає в дослідженні й аналізі змісту професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю у країнах Західної Європи та України.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (287 найменувань, з них 21 – іноземною мовою) та 17 додатків на 87 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 312 сторінок, основний зміст – 199 сторінок. Ілюстрований матеріал подано у 15 таблицях та 9 рисунках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, сформульовано завдання, об'єкт, предмет, висунуто гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, представлено відомості про впровадження й апробацію основних наукових положень, наведено дані про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади проблеми формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу**» здійснено аналіз філософської, науково-педагогічної, психологічної й економічної літератури з окремих аспектів формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; визначено суть та ознаки професійної діяльності фахівців з фінансів, банківської справи та страхування; визначено основні поняття дослідження; схарактеризовано структуру та стан готовності майбутніх фінансистів до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; визначено компоненти, критерії, показники і рівні готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; висвітлено порівняльну характеристику особливостей підготовки фахівців фінансово-економічної сфери у країнах Західної Європи та в Україні.

Узагальнюючи висновки науковців (Н. Житник, Є. Іванченко, С. Касіянц, В. Кремень, Г. Ковальчук, Є. Лодатко, Л. Максимової, О. Мещанінова, Е. Остапенко, О. Яковенко) та провівши опитування керівників баз практик, визначено вимоги до професійної підготовки сучасного бакалавра з фінансів, банківської справи та страхування, до яких належать: забезпечення готовності до самостійного й креативного вирішення професійних практичних завдань і здатності до творчої діяльності на робочому місці; формування потреби у підвищенні рівня професійних знань та умінь, безперервної самоосвіти; уміння

працювати в колективі; уміння працювати з сучасною обчислювальною технікою, програмними продуктами професійного призначення та використовувати новітні інформаційні технології в професійній діяльності, застосовувати набуті міждисциплінарні знання при розв'язанні економічних завдань, формувати здатність аналізувати помилки та вирішувати проблеми, забезпечення готовності до впровадження нововведень.

Проведений аналіз наукових досліджень (Г. Базецька, О. Вівчар, Р. Железняк, А. Загородній, Г. Кірейцев, Г. Партин, А. Поддєрьогін, О. Рудницька, Р. Слав'юк, О. Філімоненков) дав можливість розкрити й уточнити поняття «фінансова робота». Під фінансовою роботою розуміємо специфічну діяльність працівників фінансової служби з підготовки, планування та організації фінансів, обліку фінансових ресурсів, контролю й аналізу ефективності їх використання, регулювання доходів і видатків, стимулювання кінцевих результатів виробництва, реалізації фінансових рішень та управління фінансовими ресурсами, що спрямоване на своєчасне і повне забезпечення підприємства фінансовими ресурсами для самозадоволення його відтворювальних потреб, активної інвестиційної діяльності і виконання всіх його фінансових зобов'язань перед бюджетом, податковою службою, банками, іншими підприємствами і власними працівниками.

Для виконання зазначених завдань на підприємстві майбутній бакалавр з фінансів, банківської справи та страхування має бути озброєний системою міждисциплінарних знань та умінь із суміжних видів професійної діяльності економіста.

На основі вивчення наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців (М. Берулава, О. Бушковська, Н. Влах, О. Затепякін, О. Зеліковська, Є. Іванченко, А. Колот, О. Корнева, А. Bruce, С. Lyall, J. Tait, S. Mathison, M. Freeman та ін..) визначено поняття «міждисциплінарний підхід» як науково-педагогічну новачку, що породжує здатність побачити, розпізнати, сприйняти те, що є недоступним в межах окремо взятої науки (дисципліни). Міждисциплінарність – це зіткнення, взаємопроникнення, синергія різних наук (дисциплін), що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію задля одержання нового наукового знання.

Міждисциплінарний підхід у професійній освіті розглядається як адаптація змісту освіти до нових умов ринкового господарювання і до вимог сучасного виробництва з урахуванням підвищеного рівня інформатизації, інтелектуалізації та соціалізації праці майбутніх фахівців. Впровадження міждисциплінарного підходу в навчальний процес професійної підготовки майбутнього бакалавра з фінансів, банківської справи та страхування передбачає розширення в структурі навчальних програм зі спеціальних дисциплін міждисциплінарного компонента, розроблення навчально-методичного забезпечення, що сприяє реалізації міждисциплінарної інтеграції фахових дисциплін.

Професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу – це цілеспрямований процес безпосереднього оволодіння професією через використання освітнього потенціалу інноваційних педагогічних технологій із впровадження

міждисциплінарного підходу у практику викладання фахових та фундаментальних дисциплін. Готовність майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу розглядаємо як систему психологічних установок, особистісних якостей, знань і вмінь, що забезпечує їм конкурентоздатність у сфері економіки.

Сутність і структура готовності майбутніх фінансистів до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу визначається через її компоненти, а саме: психологічна готовність, теоретична готовність, практична готовність, готовність до подальшого самовдосконалення себе як фахівця, її критерії, показники і рівні.

Результати проведеного констатувального етапу дослідження підтвердили недостатню ефективність підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу, що зумовило необхідність визначення та обґрунтування педагогічних умов та розроблення відповідної моделі.

У другому розділі **«Методичні засади формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на основі міждисциплінарного підходу»** обґрунтовано педагогічні умови й запропоновано модель формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

На основі аналізу наукової літератури та результатів констатувального етапу експерименту щодо формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу виокремлено такі педагогічні умови: *активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування; оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів; впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.*

Визначення й обґрунтування педагогічних умов здійснювалося з урахуванням методологічних підходів (акмеологічного, аксіологічного, діяльнісного, компетентнісного, особистісного).

Реалізація *першої педагогічної умови* – активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування спрямовувалась на формування мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

Цією умовою передбачено формування позитивного ставлення майбутніх бакалаврів-фінансистів до професійної підготовки на засадах міждисциплінарного підходу, наявність у них інтересу до командної взаємодії у вирішенні наскрізних міждисциплінарних проблемних ситуацій професійного характеру, переконання студентів у тому, що належний рівень професійних знань, умінь та навичок є першою сходинкою на шляху до успішної кар'єри фінансиста, прагнення

студентів до постійного самовдосконалення та професійного розвитку. Таким чином, майбутній бакалавр з фінансів, банківської справи та страхування відчуває свої можливості й розкриває власний потенціал у процесі опанування майбутньою спеціальністю.

Другою педагогічною умовою формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на основі міждисциплінарного підходу є оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів.

Для ефективного формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу під час фахової підготовки викладався спецкурс «Інформаційні технології у професійній діяльності фінансиста», що спрямований на здобуття майбутніми фахівцями спеціальних інформаційних знань. Це дало можливість майбутнім бакалаврам з фінансів, банківської справи та страхування розв'язувати економічні задачі з урахуванням розвитку інформаційних технологій.

Викладання спецкурсу «Економіка нерухомості» мало на меті розширити знання майбутніх бакалаврів-фінансистів про тенденції становлення, функціонування і розвитку ринку нерухомості, його особливості у трансформаційній економіці та ознайомити із основами ефективного управління нерухомістю. Запропонований спецкурс продемонстрував студентам тісний та активний взаємозв'язок ринку нерухомості із іншими видами ринків (споживчих товарів, факторів виробництва, цінних паперів, кредитних зобов'язань, страхових послуг тощо).

Успішній міждисциплінарній спрямованості професійної підготовки майбутніх бакалаврів-фінансистів сприяло уведення додаткових питань до тем дисциплін фундаментальної та професійної підготовки («Соціологія», «Психологія», «Математика для економістів», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Фінанси підприємств», «Податкова система», «Казначейська справа», «Бухгалтерський облік у комерційних банках», «Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах» тощо). Наповнення дисциплін професійної підготовки міждисциплінарним компонентом та уведення допоміжних інтегрованих курсів сприяло формуванню конкурентоспроможного професіонала, здатного до творчого і різнобічного підходу до справи, із розвиненим умінням вчитися й оновлювати свої знання, має розвинену гнучкість і швидкість аналітичного мислення, сформовану здатність до розумного ризику, професійну мобільність, розвинене вміння вести діалог й презентувати себе та результати своєї праці, упевнений у собі, відповідальний, орієнтований на успіх і готовий до постійного збагачення власного досвіду.

Третьою педагогічною умовою визначаємо впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.

Формування у майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування позитивної мотивації до освоєння професії на основі моделювання професійних ситуацій й використання інноваційних педагогічних технологій додатково стимулюють та мотивують майбутнього фахівця до одержання міцних міждисциплінарних професійних знань, умінь та навичок.

Для реалізації цієї педагогічної умови використовувались інтерактивні методи навчання: професійно-ситуативні вправи (у тому числі міждисциплінарні проблемні завдання), комп'ютерно-імітаційні методи, ділові і рольові ігри, залучення студентів до діяльності віртуального підприємства з метою створення мотивуючого середовища, в якому студенти мали змогу на основі використання на практиці одержаних теоретичних знань і вмінь усвідомити потребу в удосконаленні власного професійного рівня та інтелектуального збагачення міждисциплінарними знаннями.

У процесі реалізації педагогічних умов відбувалося формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу. Особливість визначених педагогічних умов полягала в тому, що їх впровадження здійснювалося комплексно шляхом поєднання і доповнення одна одної. Це знайшло відображення в моделі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансистів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу (рис.1).

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу**» розкрито організацію й методику проведення педагогічного експерименту, проаналізовано та представлено його результати.

Метою експериментальної роботи була перевірка ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу, визначення компонентів, критеріїв та рівнів готовності майбутніх фінансистів до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

Експериментальна робота проводилася в декілька етапів, кожний із яких мав своє спрямування. Перший етап (2015-2016 рр.) – констатувальний – був спрямований на розв'язання таких завдань: здійснено аналіз науково-методичної літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу, нормативно-правових документів, робочих та навчальних програм, що регламентують процес професійної підготовки в закладах вищої освіти; вивчення теоретичних основ дослідження проблеми та практичного досвіду; встановлено рівень готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу та фактичний рівень її сформованості.

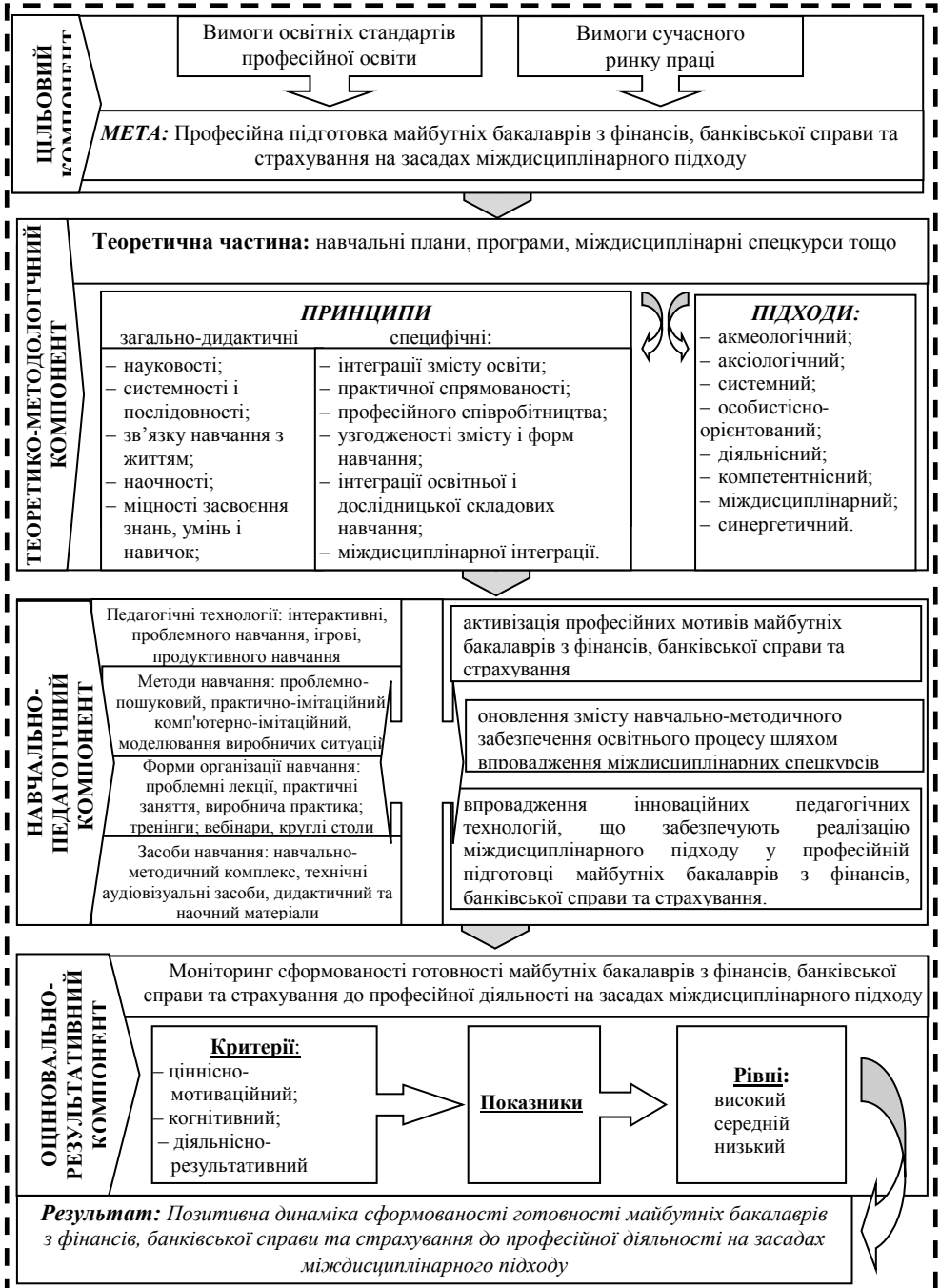

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу

Результати констатувального етапу експерименту показали недостатній рівень сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу та спонукали до необхідності планомірного формування такої готовності в рамках розробленої моделі і застосування обґрунтованих педагогічних умов.

У процесі другого етапу експерименту (2016-2017 рр.) – формувального – було впроваджено у навчально-виховний процес модель формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; здійснено порівняння ефективності досліджуваної моделі із навчальними моделями, що традиційно застосовуються під час навчання майбутніх фінансистів; вивчення впливу запропонованих педагогічних умов на ефективність застосування запропонованої моделі.

До участі в дослідженні було залучено 427 студентів: 211 студентів контрольних груп (КГ) та 216 – експериментальних (ЕГ). В експериментальних групах здійснювалося впровадження запропонованих педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на основі міждисциплінарного підходу та розробленої моделі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу. Зокрема, було організовано міждисциплінарні круглі столи на теми: «Проблеми економіки України і регіону», «Поштовий імпорт: наслідки для економіки та законодавче врегулювання» тощо; проведено ділові ігри: «Моя банківська картка», «Один день діяльності віртуального підприємства», «Аудит діяльності та фінансова звітність ОСББ»; кейс-стаді; диспути; залучено студентів до участі у конференціях, зустрічах з практичними працівниками підприємств та банківських установ, здійснено організацію та проведення екскурсій до провідних фінансових установ та організацій тощо.

Під час проведення першого та другого етапів педагогічного експерименту застосовувався такий діагностичний інструментарій: проводилися бесіди, інтерв'ю, спостереження, анкетування, експертне опитування, використовувалися діагностичні методики, проводилися контрольні роботи та тестування.

На третьому етапі експерименту (2017-2018 н.р.) – контролюючому – проведено діагностико-оцінні процедури для визначення рівнів готовності майбутніх фінансистів до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу; здійснено аналіз й інтерпретацію одержаних результатів; сформульовано й уточнено основні теоретичні та експериментальні висновки; виконано математичну обробку результатів дослідження. Для перевірки однорідності контрольної та експериментальної груп, а також визначення репрезентативності вибірки використовувався непараметричний критерій згоди Пірсона (критерій χ^2) та критерій λ Колмогорова – Смірнова. Проведені опитування керівників баз практик, анкетування студентів і тестування професійно-особистісних якостей до і після експерименту показали, що рівень готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу підвищився. Зокрема, відсоток студентів експериментальних груп із

високим та середнім рівнями сформованості готовності до професійної діяльності перевищує відсоток студентів контрольних груп за усіма визначеними критеріями. Так, за ціннісно-мотиваційним критерієм – на 6,03 % і 3,9 %; за когнітивним критерієм – на 4,68 % та 6,85 %; за діяльнісно-результативним – на 6,53 % та 6,81 % відповідно. Відсоток студентів, рівень сформованості готовності до професійної діяльності яких характеризується як низький за усіма критеріями у експериментальній групі нижче, ніж у контрольній.

Порівняння результатів дослідження щодо діагностики рівнів готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу КГ та ЕГ на констатувальному і формувальному етапах експерименту представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка сформованості рівнів готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу

№ з/п	Критерії готовності		Рівні готовності на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, %					
			Високий		Середній		Низький	
			К	Ф	К	Ф	К	Ф
1	Ціннісно-мотиваційний	ЕГ	14,35	25,46	47,69	55,09	37,96	19,45
		КГ	16,11	19,43	46,45	51,19	37,44	29,38
2	Когнітивний	ЕГ	10,19	22,22	37,04	50,93	52,77	26,85
		КГ	9,00	17,54	36,97	44,08	54,03	38,38
3	Діяльнісно-результативний	ЕГ	11,11	24,54	36,57	52,78	52,32	22,68
		КГ	10,90	18,01	38,39	45,97	50,71	36,02
		КГ	12,00	18,33	40,60	47,08	47,39	34,59

Оскільки різниця показників, одержаних у результаті проведеної дослідно-експериментальної роботи, підтверджена методами математико-статистичної обробки даних, можна стверджувати, що вихідна гіпотеза нашого дослідження підтверджена повною мірою.

Результати педагогічного експерименту показали позитивну динаміку сформованості готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу внаслідок упровадження педагогічних умов і спроектованої моделі та дають підстави стверджувати, що мета дослідження досягнута, завдання виконані, гіпотеза доведена.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й започатковано нове вирішення актуальної наукової проблеми, що полягає у визначенні й обґрунтуванні ефективних педагогічних умов формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу. Результати

дослідження підтвердили правомірність покладеної в його основу гіпотези, а реалізовані мета і завдання дають підстави сформулювати наступні висновки:

1. Аналіз та узагальнення здобутків вітчизняних й зарубіжних науковців, вивчення нормативно-правової документації, аналіз стану дослідження проблеми у дисертаційних дослідженнях, філософській, педагогічній та економічній літературі дає підстави визнати одним із пріоритетних завдань сучасної економічної освіти необхідність підготовки конкурентоспроможного фахівця, готового до реалізації своїх професійних функцій та постійного професійного самовдосконалення. З'ясовано, що інтегрованим показником якості професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування є оволодіння випускником низкою міждисциплінарних знань, умінь та навичок із споріднених спеціальностей, які безпосередньо впливають на готовність фінансиста використовувати одержаний багаж знань у професійній діяльності.

Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування ґрунтується на впровадженні в закладах вищої освіти системи національних кваліфікацій, системи управління якістю освіти та сучасних інноваційних педагогічних технологій навчання: особистісно-зорієнтованого, діяльнісного, компетентісного тощо. Задля забезпечення конкурентоспроможності майбутнього фахівця фінансово-економічної сфери необхідно інтенсивно впроваджувати міждисциплінарний підхід у професійній підготовці, адже саме ця умова сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей студента, готових творчо застосовувати міждисциплінарні знання у різноманітних виробничих ситуаціях, у тому числі нестандартних, сприяє забезпеченню професійної мобільності майбутнього фахівця та професійному становленню особистості.

На основі проведеного у межах дисертаційного дослідження аналізу й операціоналізації понять з'ясовано, що поняття «міждисциплінарність», «міждисциплінарний підхід», «міждисциплінарна інтеграція» у сучасній науковій і педагогічній літературі чітко не визначено, оскільки існують різні наукові тлумачення цих понять. У процесі уточнення їх сутності встановлено, що міждисциплінарність – це науково-педагогічна новація, що породжує здатність побачити, розпізнати, сприйняти те, що є недоступним в межах окремо взятої науки (дисципліни) з її специфічним, вузькоорієнтованим об'єктом, предметом і методами дослідження. Також «міждисциплінарність» у широкому, функціональному її розумінні – це зіткнення, взаємопроникнення, синергія різних наук (дисциплін), що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання.

2. Розроблено модель формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу, а також визначено компоненти (психологічна готовність, теоретична готовність, практична готовність, готовність до подальшого самовдосконалення себе як фахівця), критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-результативний), показники і рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх фахівців фінансово-

економічної сфери до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

3. Ефективність формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу обґрунтовано за таких педагогічних умов: активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування; оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів; впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування.

Перевірку ефективності запропонованих і реалізованих у процесі дослідно-експериментальної роботи педагогічних умов здійснювали на основі розробленої моделі та визначали шляхом опитування студентів до і після експерименту з використанням поширених у психології та педагогіці діагностичних методик. Перебіг експериментальної роботи підтвердив ефективність застосування запропонованих педагогічних умов та розробленого навчально-методичного забезпечення педагогічного процесу формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу.

Результати педагогічного експерименту статистично перевірені за допомогою критерію Пірсона та критерію Колмогорова-Смірнова.

Завдяки інтерпретації одержаних результатів доведено, що студенти, рівень сформованості готовності до професійної діяльності яких високий і середній, мають потребу у професійному розвитку, усвідомлюють важливість міждисциплінарних знань і необхідність самостійного поновлення знань упродовж життя, здатні творчо підходити до вирішення ситуативних наскрізних ситуацій і міждисциплінарних практичних завдань професійного характеру, ефективно використовують програмне забезпечення загального та професійного призначення, готові до ефективної роботи у команді і професійної співпраці.

4. Розроблено навчально-методичне забезпечення формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу, зокрема міждисциплінарні спецкурси «Інформаційні технології у професійній діяльності фінансиста» і «Економіка нерухомості» та методичні рекомендації.

Дисертаційне дослідження не претендує на повноту розгляду всіх аспектів окресленої проблеми. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на створення міждисциплінарних навчально-методичних комплексів фінансово-економічних дисциплін і впровадження інтегрованих міждисциплінарних спецкурсів дисциплін професійної та фундаментальної підготовки.

Опубліковані праці, які відображають основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

1. Покудіна, Л. С. (2015) Проблема міждисциплінарних зв'язків у системі фахової підготовки майбутніх фінансистів. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Серія: Педагогіка та психологія*, 748, 114-120.
2. Покудіна, Л. С. (2016) Проблема міждисциплінарних зв'язків у вітчизняній і зарубіжній педагогіці: сучасні аспекти. *Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів : збірник наукових праць*, 284-289.
3. Покудіна, Л. С. (2016) Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування готовності майбутніх фінансистів до професійної діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр.*, 46, 292-296.
4. Покудіна, Л. С. (2016) Міждисциплінарні зв'язки як засіб ефективного викладання фінансово-економічних дисциплін. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка*, 1.
5. Покудіна, Л. С. (2017) Використання потенціалу міждисциплінарної інтеграції у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців фінансово-економічної сфери. *Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал*, 1, 56-64.
6. Покудіна, Л. С. (2018) Експериментальне дослідження ефективності застосування міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна, XXX.*, 164-175.
7. Покудіна, Л. С. (2018) Аналіз результатів впровадження міждисциплінарного підходу у навчально-виховний процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр.*, 51, 64-72.
8. Homoniuk O. M., & Pokudina L. S. (2016) Peculiarities of Future Finance and Economics Specialists' Training in Western European Countries and Ukraine. *Comparative Professional Pedagogy : Scientific Journal*, 6(3), 19-24 (20 міжн. наук. баз)

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Покудіна, Л. С. (2016) Інтегративні навчальні курси як засіб посилення міждисциплінарних зв'язків у підготовці фахівців фінансово-економічної сфери. *Наука і молодь в XXI сторіччі : збірник тез доповідей II Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції*, Полтава: ПУЕТ.
10. Покудіна, Л. С. (2016) Міждисциплінарна інтеграція – важливий чинник підготовки фахівців фінансово-економічної сфери. *Актуальні питання теорії та*

практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, Хмельницький: ХНУ.

11. Покудіна, Л. С. (2016) *Міждисциплінарна інтеграція у системі сучасної економічної освіти*. Актуальні проблеми комп'ютерних технологій. Збірник наукових праць за матеріалами десятої міжнародної науково-технічної конференції «Актуальні проблеми комп'ютерних технологій 2016», Хмельницький: ХНУ.

12. Покудіна, Л. С. (2016) *Міждисциплінарні зв'язки як науково-педагогічна проблема підготовки майбутніх фінансистів*. Інновації та фундаментальні науки в умовах техногенної економіки : зб. матеріалів міждисциплінар. наук.-практ. конф., Київ: видавець Л. І. Юдіна.

13. Покудіна, Л. С. (2017) *Міждисциплінарність як один із методів реалізації сучасних технологій навчання у підготовці майбутніх фінансистів до професійної діяльності*. XVII Міжнародна науково-практична конференція «Ідеї академіка В. І. Вернадського та проблеми сталого розвитку освіти і науки»: Матеріали конференції, Кременчук: КрНУ.

14. Покудіна, Л. С. (2017) *Роль принципу міждисциплінарної інтеграції у процесі формування професійної мобільності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування*. Формування професійно мобільного фахівця: європейський вимір: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, Львів: видавець ПП «Ощипок М.М.»

15. Покудіна, Л. С. (2018) *Педагогічні умови формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу*. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : тези доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, Хмельницький: ХНУ.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

16. Покудіна, Л. С. (2017) *Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування: методичні рекомендації*. Хмельницький: ФОП Мельник А. А.

АНОТАЦІЇ

Покудіна Л. С. Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України, Хмельницький, 2018.

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі педагогіки вищої школи – професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської

справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу. Сформульовано поняття «професійна підготовка майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування на засадах міждисциплінарного підходу» і «формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу». Визначено основні компоненти у структурі готовності майбутнього фінансиста до професійної діяльності (психологічна готовність, теоретична готовність, практична готовність, готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця), критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний і діяльнісно-результативний) та рівні (низький (репродуктивний), середній (продуктивний), високий (креативний)). Обґрунтовано педагогічні умови (активізація професійних мотивів майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування; оновлення змісту навчально-методичного забезпечення освітнього процесу шляхом впровадження міждисциплінарних спецкурсів; впровадження інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування).

У дисертації вперше розроблено й представлено модель формування готовності майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування до професійної діяльності на засадах міждисциплінарного підходу, здійснено експериментальну перевірку педагогічних умов й доведення достовірності одержаних результатів.

Ключові слова: міждисциплінарний підхід, міждисциплінарна інтеграція, професійна освіта, готовність до професійної діяльності, професійна підготовка бакалавра з фінансів, банківської справи та страхування, професійні компетентності.

Покудина Л.С. Междисциплинарный подход к профессиональной подготовке будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теории методика профессионального образования. - Хмельницкий национальный университет, Министерство образования и науки Украины, Хмельницкий, 2018.

Диссертационная работа посвящена актуальной проблеме педагогики высшей школы – профессиональной подготовке будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования на основе междисциплинарного подхода. В работе проанализировано состояние изучения проблемы в научной литературе. Уточнена сущность понятий «междисциплинарность» и «междисциплинарный подход». Сформулированы понятия «профессиональная подготовка будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования на основе междисциплинарного подхода» и «готовность будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования к профессиональной деятельности на основе междисциплинарного подхода». Определены основные компоненты в структуре готовности будущего финансиста к профессиональной деятельности

(психологическая готовность, теоретическая готовность, практическая готовность, готовность к дальнейшему совершенствованию себя как специалиста).

Проанализировав взгляды ученых на структуру готовности к профессиональной деятельности будущих специалистов, определены критерии и уровни готовности к профессиональной деятельности будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования на основе междисциплинарного подхода.

Установлено, что ценностно-мотивационному критерию соответствуют такие показатели, как наличие познавательного интереса, наличие устойчивого интереса к будущей профессиональной деятельности и настойчивость в достижении цели. Показателями когнитивного критерия является владение профессионально важными знаниями и проявление креативности в решении задач профессионального направления. Деятельностно-результативному критерию соответствуют такие показатели, как способность использовать профессиональные и междисциплинарные знания при решении профессиональных задач, владение методами, способами и опытом самостоятельного и коллективного решения профессиональных задач, способность к инновационной и творческой профессиональной деятельности. С учетом характера профессиональной деятельности финансистов и данных методической литературы определено, что готовность к профессиональной деятельности может проявляться на низком (репродуктивный), среднем (продуктивный) и высоком (креативный) уровнях.

Обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования готовности к профессиональной деятельности будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования на основе междисциплинарного подхода (активизация профессиональных мотивов будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования; обновление содержания учебно-методического обеспечения образовательного процесса путем внедрения междисциплинарных спецкурсов; внедрение инновационных педагогических технологий, обеспечивающих реализацию междисциплинарного подхода в профессиональной подготовке будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования).

Реализация педагогических условий осуществлялась с помощью разработанной модели формирования готовности будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования к профессиональной деятельности на основе междисциплинарного подхода, состоящая из целевого, теоретико-методологического, учебно-педагогического и оценочной-результативного компонентов.

Эффективность реализации разработанной модели обеспечивалась использованием интерактивной, проектной, имитационной и игровой методик обучения, а также внедрением междисциплинарных спецкурсов «Информационные технологии в профессиональной деятельности финансиста» и «Экономика недвижимости». С целью оптимизации организации процесса формирования профессиональных знаний и умений будущих финансистов

целесообразным было применение таких методов обучения, как: дебаты, тренинги, круглые столы, ориентационные встречи, работа над кейсами и разработки проектов.

Действенность предложенных педагогических условий и структурно-функциональной модели формирования готовности к профессиональной деятельности будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования на основе междисциплинарного подхода подтверждается результатами педагогического эксперимента и соответствующей математической обработкой с использованием непараметрического критерия Пирсона и критерия Колмогорова-Смирнова.

Ключевые слова: междисциплинарный подход, междисциплинарная интеграция, профессиональное образование, готовность к профессиональной деятельности, профессиональная подготовка бакалавра финансов, банковского дела и страхования, готовность к профессиональной деятельности будущих бакалавров финансов, банковского дела и страхования на основе междисциплинарного подхода.

Pokudina L. S. Interdisciplinary Approach to Professional Training of Future Bachelors in Finance, Banking and Insurance. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education.– Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Khmelnytskyi, 2018.

The thesis deals with a relevant problem of higher education pedagogy, namely professional training of future Bachelors in Finance, Banking and Insurance based on interdisciplinary approach. The concepts of “professional training of future Bachelors in Finance, Banking and Insurance based on interdisciplinary approach” and “developing readiness of future Bachelors in Finance, Banking and Insurance for professional activity based on interdisciplinary approach” have been formulated. The main components of future financiers' readiness for professional activity (psychological readiness, theoretical readiness, practical readiness, readiness for further professional self-development), criteria (value, motivation, cognition and outcomes) and levels (low (reproductive), average (productive), high (creative)) have been defined. Pedagogical conditions (facilitating professional motives of future Bachelors in Finance, Banking and Insurance; updating the content of educational and methodical support of the education process with interdisciplinary specialized courses of study; implementing innovative teaching technologies, which ensure the implementation of interdisciplinary approach into professional training of future Bachelors in Finance, Banking and Insurance) have been justified.

In the thesis, the model for professional training of future Bachelors in Finance, Banking and Insurance based on interdisciplinary approach has been first designed and presented. Pedagogical conditions have been experimentally verified. The reliability of the obtained results has been confirmed.

Keywords: interdisciplinary approach, interdisciplinary integration, professional education, readiness for professional activity, professional training of Bachelor in Finance, Banking and Insurance, professional competencies.

Підписано до друку 07.09.2018.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 156.
Віддруковано з оригінал-макета замовника.
Друк: «Термінова поліграфія»
29000, м. Хмельницький, вул. Степана Бандери, 63.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 4164 від 23.09.2011 р.